

קול צופיך

מרון הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

קרח - תשס"א - מאת מרון הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

ושמאל למען תשכיל בכל אשר תלך". ואלו היו כחותיו של יהושע, שהיה חזק בתורה ובמלחמה. וגם תחילת מלחמתו של יהושע לא היתה בכח, שכן תמצא שכשהגיע ליריחו שהיתה בצורה מאוד בשבעה חומות, ופחד שמא שוב יפול לב העם בבטחונם בקב"ה, ציוה על העם לעשות הקפות סביב החומה ולומר "עלינו לשבח" תפילה שהוא עצמו תיקן, רוצה לומר שקודם צריכים להתחזק בתורה ותפילה ואחר כך לצאת למלחמה. וזאת רצה הקב"ה ללמדנו שלא מנצחים ישראל בכח אלא ברוח, וכך יהושע קיבל את היי"ד של שרה אמנו, לומר לו בזה שתמיד יהיה שם שמים שגור בפיו ועיין במחזור 'אהלי יעקב' ר"ה עמוד 266 שהביא מקורות לזה שיהושע חיבר את תפילת 'עלינו לשבח' וכו' והטעם לז' הקפות כנגד ז' חומות.

שטר בעלות שלנו על ארץ ישראל עוד לפני אדם וישמעאל

כמה פעמים תהיתי בדברי רש"י שכותב בתחילת התורה "שאם יאמרו אומות העולם לישראל לסטים אתם, שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו", עתה הדבר מובן שזהו יסוד היסודות על הבעלות הבלעדית של עם ישראל על ארץ ישראל - רואים בעליל שרש"י ברוח קדשו צפה שעוד עתידים לומר אומות העולם שהארץ לא שלנו, וכן חלק מעם ישראל מתוך בורות או מתוך רחמים טועים ואומרים כמו אומות העולם. ולכך פתח רש"י את התורה בדבר זה. אין שום עניין ומצוה לעזור למי ששונא ישראל ולוחם נגדם והורג בהם, ורק היום היו לנו שני הרוגים לאחר ההחלטה הכושלת לפתוח להם את הצירים, וביטלו את ה"הסגר", והם מנצלים את "טוב הלב" של היהודים, וצריכים אנו לדעת שאסור לרחם על שונאי ישראל. על ראשי הציבור לדעת שצריך לומר אמור וחזור כמה וכמה פעמים, שצריכים להיות אמיצים בנקודה הזאת של המערכה שיש עם האוייבים שלנו שרוצים לקחת את אדמות ארצנו.

בניו של הרב הראשי לישראל הרב הגאון ר' יצחק הרצוג זצ"ל היו חיים ויעקב ז"ל, לימים, נתמנה הבן חיים לנשיא מדינת ישראל, וכשהיה באו"ם והעלו את הנושא של חלוקת אדמות הארץ, הוציא את התני"ך והראה להם את שטר הבעלות של עם ישראל, ושטר זה קיים בידי עם ישראל עוד לפני שהיו פלסטינאים בעולם, ועוד לפני שהיו אפילו אדם וישמעאל בעולם - ושם אמר הקב"ה שכל בריאת העולם כולו, ובריאת ארץ ישראל בפרט, הוא אך ורק בשביל עם ישראל. וכן נאמר "ואתן להם ארצות גויים ועמל לאומים יירשו בעבור חוקי ותורותי ינצרו", וכן "כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גויים" תהילים קי"א. המנהיגים צריכים לשנן לעצמם ולהודיע לכל העולם שזו ארץ נחלת אבותינו, ומתנה לזרע אברהם יצחק ויעקב בלבד, שניתנה לנו ע"י בורא עולם. אולם אם משהו זר רוצה לגור פה צריך לנהוג כמו שנוהגים במדינה זרה, דהיינו לבקש רשות למגורים בארץ ולהתנהג בהתאם, ואם לא כן, אין לו שום זכות ישיבה בארץ. וצריך לומר את זה בפה מלא ובאומץ, ולא לגמגם את הדברים ברמזים ובפחד. והנה עינינו רואות היום שרק רוצים להיות טובים אתם ולאפשר להם תנועה בכבישים, כבר הורגים בנו, וכי זו הדרך והשיטה? אין זאת אלא מפני שלא יודעים את הרש"י שבתחילת בראשית, והגיע הזמן שילמדו רש"י זה הפותח את ספר בראשית ומודיע לעולם כולו את זכותנו על א"י, וכן יעינו בכל המפרשים וברמב"ם בענין זה. ואולי הגיע הזמן והשעה שיקבעו שיעור ללמוד תני"ך לדעת את זכותנו בארץ ישראל. ואין רשות לשום אדם או מנהיג לוותר על שום חלק, ואפי' זעיר, מארץ ישראל.

הגאון האמיתי של כל יהודי

מסופר שפעם בא הקיסר לבקר בעיר מסוימת, והיה שם מושל שונא יהודים מושבע. כשעבר הקיסר ברוב כבוד והדר, ציוה להכין צעדה עם כל ראשי הציבור לכבודו. אותו המושל הרשע, שם כומר ושיך ראשונים, ואחריהם שם את הרב של היהודים, להראות לקיסר ולעם את מקומם של היהודים, שהם בזויים והולכים אחרי הנוצרים והמוסלמים. ראה הקיסר את הרב היהודי שהולך בגאון ובקומה זקופה וגאה. קרא לו ושאלו כיצד זה הוא הולך בראש מורם למרות כל הבזיון הבוטה שעשה עמו המושל הרשע. הוא

השיעור לעילוי נשמת : מרון הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

פרשת השבוע : קרח

השיעור נמסר ע"י הרב מרדכי אליהו זצוק"ל, בשנת תשס"א.

תרומה ומעשר בשמיטה

מי שכופר בדברי צדיקים סופו לכפור בעיקר

בחז"ל מבארים מה הטעם שנסמכה פרשת קרח לפרשת ציצית, שנכתבה בסוף פרשת שלח, לפי שבאו למשה במחלוקת בענייני ציצית. וכך מביא רש"י פרק ט"ז פסוק א' ד"ה 'ודתן ואבירם', "מה עשה, עמד וכנס מאתים חמישים ראשי סנהדראות, והלבישם טליתות תכלת וכו' באו ועמדו לפני משה - אמרו לו טלית שכולה של תכלת חייבת בציצית או פטורה, אמר להם חייבת. התחילו לשחק עליו, אפשר טלית של מין אחר חוט אחד של תכלת פטורה, זו שכולה תכלת לא תפטור את עצמה". בעצם כל מהותו של קרח הוא ללגלג, וכדברי המדרש שאמר למשה רבנו שכל מה שהוא מצוה הכל בדה מלבו. וכך לגלגו עליו בענייני ציצית ובענייני מצות מזוזה, ובכל המצוות, ודרך המלגלים שבתחילה מלגלים על משיחי ה', כמו שקרח בתחילה לגלג על משה ועל אהרן, והולכים ונשחקים עד שזה מגיע למצב שכופרים בעיקר, כך גם קרח בסוף הגיע למצב שכפר בבורא עולם כמו שאומר אח"כ הקב"ה למשה רבנו פרק י"ז, ג' 'החטאים האלה בנפשותם, פירש"י "שנעשו פרשעים בנפשותם שנחלקו על הקב"ה", וכן אמר משרע"ה "לכן אתה וכל עדתך הנועדים על ה' ט"ז, י"א."

גם בפרשת המרגלים כך היה העניין, שבתחילה דברו רק נגד משה ואהרן ולבסוף אמרו י"ג ל"א 'כי חזק הוא ממנו', וכתב רש"י שם ד"ה חזק "כביכול כלפי מעלה אמרו". וכן אמר דוד המע"ה בתהלים י"ב ה' "אשר אמרו ללשוננו נגביר שפתנו אתנו מי אדון לנו". ומשה רבנו ע"ה בירך את יהושע שלא יפול בדבר זה כדרך שנפלו המרגלים, וכך קראנו בפרשת שלח י"ג ט"ז "ויקרא משה להושע בן נון יהושע", וכתב תרגום הירושלמי ב' עזריאל י' כד חזא משה ית ענוותנותיה דיהושע, כלומר שכשראה מרע"ה את ענוותנותו של יהושע, שינה את שמו והוסיף לו אות י' וקרא לו במקום הושע - יהושע; ורש"י מביא את הגמ' בסוטה ל"ד: שאומרת שברך אותו י' - ה יושיעך מעצת המרגלים - וברכתו היתה מכוונת לכך שלא יפול יהושע כדרך שנפלו המרגלים, שלא יתחיל לדבר במשה, וממילא לבסוף יכפור חלילה כמו המרגלים.

חיזוק בתורה מביא לנצחון במלחמה

כשרצה יעקב אבינו לברך את בני יוסף מנשה ואפרים, הניח יוסף את בניו כפי גילם, כמו שכתוב בראשית מ"ח י"ג "ויקח יוסף את שניהם את אפרים בימינו משמאל ישראל ואת מנשה בשמאלו מימין ישראל ויגש אליו", אבל יעקב לא קיבל את אותו הסדר, אלא שם י"ד "וישלח ישראל את ימינו וישת על ראש אפרים והוא הצעיר ואת שמאלו על ראש מנשה שכל את ידיו כי מנשה הבכור", וכך בירך אותם - וכשרצה יוסף לתמוך ביד אביו ולהסירה ולהניח את יד ימינו על הבכור, מיאן אביו - שם י"ט "וימאן אביו ויאמר ידעתי בני ידעתי גם הוא יהיה לעם וגם הוא יגדל ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו וזרעו יהיה מלא הגוים" - ואומר שם רש"י: ידעתי שמנשה הוא הבכור ועתידי לצאת ממנו גדעון שהקב"ה עושה נס על ידו, אבל אחיו הקטן והוא אפרים "שעתיד יהושע לצאת ממנו שינחיל את הארץ וילמד תורה לישראל". במלחמה לנצח כמו גדעון זה חשוב, אבל עוד יותר חשוב יהושע שמלמד תורה לעם ישראל ומנחיל וכובש את כל הארץ. ובאמת במה הצליח יהושע להנחיל את הארץ, בזה שחיזק את עם ישראל ברוחניות וגם במלחמה. בתחילת ספר יהושע כתוב פעמיים 'חזק ואמץ'. יהושע א' ז' בתחילה כתוב 'חזק ואמץ כי אתה תנחיל את העם הזה את הארץ אשר נשבעתי לאבותם לתת להם". ופעם שניה כתוב "רק חזק ואמץ מאד לשמר לעשות ככל התורה אשר צוך משה עבדי אל תסור ממנו ימין

קול צופיך

מִן הָרֵאשׁוֹן לְצִיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵל הָא-לְקִי הַרְבַּ מְרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

קְרָח- תַּשְׁס"א - מֵאֵת מִן הָרֵאשׁוֹן לְצִיּוֹן הַרְה"ג מְרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

גידול של גוי וגמר מלאכה בידי ישראל

עוד כותב הרמב"ם בעניין תרומת שקשורים לכל שנות השבוע ויש לזה השלכות רבות לשנת השמיטה. וז"ל שם הלכה י"א "פירות העכו"ם שגדלו בקרקע שקנה בא"י, אם נגמרה מלאכתם ביד עכו"ם ומרחן העכו"ם פטורין מכלום שנאמר 'דגנך' ולא דגן עכו"ם". וכדי להמחיש את הדברים, נציין שני דברים הבולטים באופיים: תפוחים וזיתים. ואחר כך נראה מה עם ענבים שעושים מהם יין, ושאר דברים שלא מוכנים לאכילה כמו שהם, של מלאכת הקטיף של תפוחי עץ הוא עם הנחתם בארזים אחרי שנקטפו מהעצים. תפוח, לדעת הרמב"ם לא צריך לעשות שום מעשר, וטעמו זה "מירוח" משום שזה דין דיגון מיוחד. וזיתים, גמר מלאכתן, הדיגון שלהם הוא אם עושהו כבוש, או שעשה מהם שמן, חייבים בכל מן התורה, כלומר שברגע שגמר המלאכה נעשה על ידי היהודי, אף על פי שהגוי הוא שגידל אותם, כיון שגמר מלאכתם נעשית על ידי היהודי, חייבים במעשרות מן התורה. מוסיף הרמב"ם, "ואם לקחן ישראל אחר שנתלשו קודם שתגמר מלאכתן וגמרן ישראל חייבין בכל מן התורה, ומפריש תרומה גדולה ונותנה לכהן, ותרומת מעשר ומוכרה לכהן, ומעשר ראשון היא שלו מפני שהוא אומר ללוי במעשר ולכהן בתרומת מעשר אני באתי מכאן איש שאין אתם יכולין ליטול ממנו כלום, ומפני מה אמרו לא יתן תרומת מעשר לכהן כתרומה גדולה לפי שנאמר בתרומת מעשר 'כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר, טבל שאתה לוקח מישראל אתה מפריש ממנו תרומת מעשר ונותנה לכהן, אבל טבל שאתה לוקח מן העכו"ם אין אתה נותן לכהן התרומת מעשר שהפריש ממנו אלא מוכרה לכהן ולוקח דמיה".

התורה אומרת שאם ישראל זורע ונוטע - כל התרומות הם מדאורייתא, ומגיע לתת לכהן תרומה גדולה ותרומת מעשר, ומעשר ללוי, אולם אם רק גמר המלאכה נעשה ע"י יהודי, אבל כל הזריעה והגידול היה אצל הגוי, הדין הוא שהתרומה לכהן היא קודש, ואין בידי הגוי להפקיע זאת. אבל המעשר שהוא ללוי, אם זה טבל של גוי, יכול היהודי לומר ללוי, שהוא מפריש מעשר ומשאיר לעצמו, כיון שהגוי הוא שזרע וגידל. וממנו אתה לא יכול לקבל מאומה, ולפיכך מה יעשה עם התרומת מעשר, כשיבוא הכהן לדרוש זאת מהישראל, יכול לומר לו היהודי שהוא לא חייב לתת לו. ואומר הכהן אמנם לא חייב לתת לו, אבל הרי יש לו בידו תרומת מעשר, ואסור לישראל לאוכלם - לכך יכול לומר לו היהודי: זה בבעלותי, ואני מוכן למכור את תרומת המעשר, והכהן יקנה ממנו בול. זה ההבדל בין תרומה לבין המעשר ותרומת המעשר, כאשר גמר המלאכה נעשה בידי הישראל. כי התורה אמרה "כך תקחו מאת בני ישראל את המעשר" טבל שלוקחים מישראל חייב בכל, אבל תבואת גוי ישראל סיים את המלאכה הדין אחרת.

מתי נחשב מעשה הגוי לשליחות של ישראל

ה'כסף משנה' שם על הלכה י"א ד"ה כתוב באורחות חיים מביא דבר מעניין וז"ל "כתוב באורחות חיים בסוף הלכות חלה בשם הראב"ד אפילו קנה מהגוי דגן ומירח ישראל, חייב בתרומה ומעשר. ואם קנה מהגוי שבילים לצורך מצות ומרחן גוי בשביל ישראל, חייב בתרומה דשלוחו של אדם כמותו. אבל אם המוכר גוי ומרחו פטור, עכ"ל. ואינו יודע מניין לו לרב ז"ל לחלק בין מוכר עצמו לגוי אחר". כלומר, שאם לקח השיבולים טבל מן העכו"ם לצורך מצות - חייב במעשרות, שהיהודי גמר את המלאכה על ידי מירוח - ואם היהודי אמר לגוי שיעשה את המירוח בשבילו גם אז חייב בתרומות ושלוחו כמותו. ה'בית יוסף' מקשה עליו, מה ההבדל אם מירח גוי המוכר או גוי אחר, ועוד, הרי אין שליחות לגוי עין לברכ"י ס"י שלי"א ס"ק ו' שהאר"ך להסביר דברי הבי"י, ועיין לשער המלך בשם המחנה אפרים, שאמנם אין שליחות לעכו"ם, אבל הרי אם אומר לגוי לסייד את הבית תמורת כסף, נקרא, למשך השעות שעובד אצלו, העבד שלו. אבל הישראל שעושה לישראל אחר לא נקרא עבדו אלא שכיר שלו והביא זאת בדין עשיית מעקה, שפעם היו מלחמים אותו ברזל בברזל והיה בזה עמל רב, ואם כן בעושה הגוי מעשה שיש בו מצוה לישראל כגון מעקה, יכול לברך בשם ומלכות בשעה שהגוי עושה את זה בשבילו שזהו ידא אריכתא

לו הרב שאחרונים חביבים, וכמו שמצאנו בתורה ששם יעקב בפגישתו עם עשו את רחל ואת יוסף אחרונים, ושם בודאי שלא היה בזה מנהג בזיון אלא חביבות יתירה - אולם תשובה זו לא הניחה את דעתו של הקיסר. אמר לו הרב, יכול אני להשיבך תשובה שתניח את דעתך אלא שאני פוחד מהמושל שהדברים ירגיזוהו. אמר לו הקיסר שאין לו מה לפחד. אמר לו הרב, דרך הילדים ללכת קדימה ולא מאחורי ההורים, ונוח לאב לראות את בניו לפניו שיוכל להשגיח עליהם - כך אנחנו, אומר הרב, דתנו היא אבי אבות כל הדתות שבעולם, וכל הדתות הם כילדים לעומתנו, וצריכים לתתם ראשונים להשגיח עליהם שלא יקלקלו בדרכם. צחק הקיסר מחכמתו של הרב היהודי, והבין את האמת שבידיה' זאת, וראה את העוול שעשה המושל ליהודים, וצויה להוציא אותו ממשרתו וגירשו משם, "ופני המן חפוי". כך צריכים העולם לדעת שעם ישראל קיים מבריאת העולם, ורק הקב"ה הניח שומרים בארץ לעבדה ולשומרה שלא תהיה שוממה, עד שיגדלו ויהיו לעם בקבלת התורה לפני הר סיני. וזה כחו של עם ישראל בתורה ובמצוות והם "תולעת יעקב" כוחנו בפינו "הקול קול יעקב" ואז "ונפלו אויבכם לפניכם".

תרומות ומעשרות בשמיטה

התורה בפרשתנו מלמדת אותנו אודות כ"ד מתנות שמגיעים לכהנים וללויים, ובין הדברים שכתוב שם, כתוב שללויים נותנים מעשר חרף עבודתם אשר הם עובדים, ולכהנים אמנם נותנים רק תרומה" שהיא נוטריקון תרי ממאה וזה מדרבנן, ומדאורייתא אפילו חטה אחת פוטרת את כל הכרי, אבל יש להם עוד מתנות רבות אחרות. ועוד התורה כותבת במדבר י"ח כ"ו "אל הלויים תדבר ואמרת אלהם כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר אשר נתתי לכם מאתם בנחלתכם והרמתם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר". ולכאורה מה כל האריכות הזאת, הלא אפשר לכתוב שהלוי יתן מעשר מן המעשר ודי. אלא, התורה לא סתם מאריכה, והדברים מכוונים. אנחנו מתקרבים לשלהי שנת השמיטה, וימים אלו שהם ימי ביכורי ענבים, ועוד פירות, והפירות נמכרים בשוק, יש בהם הלכות רבות לדעת מה דינו והלכתו שך כל פרי, וכיצד יש לנהוג בפירות.

מקור לדין תרומה ממיבול נכרים

הגמ' בכורות י"א עמוד א' למטה ועמוד ב' אומרת "אמר רבי שמואל בר נתן אמר רבי חנינא, הלוקח טבלים ממורחין מן העובד כוכבים - מעשרן והן שלו". כלומר, אדם הלוקח מלפפונים של גויים או תפוחים מתבואות גויים, כיון שכבר יצאו לשוק והם כבר ממורחים צריכים לעשר אותם. והגמ' שואלת על זה "דמרחינהו מאן? אילימא דמרחינהו עובד כוכבים, 'דגנך' אמר רחמנא ולא דגן עובד כוכבים". המירוח נקרא כל סיום המלאכה של הגידול בשדה והכנתו לצאת למכירה. ואם הגוי מירח הרי אין בזה חיוב להפריש תרומה כי "דגנך" כתוב ולא "דיגון", מירוח גוי. ועוד הגמ' אומרת בהמשך, "דאין קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר, אם כן מדוע צריכים לעשר? על זה מביאה הגמרא בהמשך את הפסוק הנ"ל שהבאנו "דא"י יהושע בן לוי, מנין ללוקח טבלים ממורחין מן העובד כוכבים שהוא פטור מתרומת מעשר, שנאמר במדבר י"ח 'ואל הלויים תדבר ואמרת אליהם כי תקחו מאת בני ישראל, טבלים שאתה לוקח מבני ישראל - אתה מפריש מהן תרומת מעשר ונותנה לכהן, טבלים שאתה לוקח מן העובד כוכבים - אי אתה מפריש מהן תרומת מעשר ונותנה לכהן". והדברים ברורים בדברי הרמב"ם שכותב הלכות תרומות פ"א ה"י "עכו"ם שקנה קרקע בא"י לא הפקיעה מן המצוות אלא הרי היא בקדושתה, לפיכך אם חזר ישראל ולקחה ממנו אינה ככיבוש יחיד אלא מפריש תרומות ומעשרות ומביא בכורים והכל מן התורה כאילו לא נמכרה לעכו"ם מעולם". כלומר שמדברי הרמב"ם רואים שאם גוי קנה קרקע מישראל ושילם עליה כסף, או שמחזיק בה בירושה מאבותיו ואבות אבותיו, אין לו בה קניין להפקיעה מן המצוות התלויות בארץ. וזה אפי' אם "קנה" ולא אם קרקע מוחזקת וגזולה אין שום קניין בזה, וחייבת בתרומות כדין קרקע של ישראל לחלוטין.

קול צופיך

מִן הָרֵאשׁוֹן לְצִיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵל הָא-לְקִי הַרֵב מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

קרח- תשס"א - מאת מִן הָרֵאשׁוֹן לְצִיּוֹן הַרְה"ג מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

"כן מורה ובא הלכה למעשה" והביא דברי 'שמן ששון' וכתב "אין לנו לזוז מדברי האר"י ז"ל" והוסיף שגם הברכ"י לא התכוון לחלוק על זה אלא כתב סברות של המתירין.

למעשה, אפשר להסביר שזה תלוי "בזמן ובמקום", אז היו משתמשים בשמן שומשומין בארץ כולם היו משתמשים בזה, רק בפסח נהגו בשמן זית בלבד, בשאר ימות השנה בשמן זית או בשמן שומשומין וזריעת השומשום וכן המירוח שלו היה עבור שמן, וע"כ אם אוכל אדם שומשומין שבה מחו"ל הרי הוא עושה גמר מלאכה וחייב לעשר מדבריו כלשון הרמב"ם, שכתב בהלכות תרומה פרק א' הלכה כ"ב "ואם נקבעו למעשר ביד ישראל אחר שנכנסו לארץ חייבין במעשרות מדבריהם". כיום מעטים בעולם משתמשים בשמן שומשומין כי הוא יקר מאד וידוע הוויכוח שהיה בזמן מלחמת העולם הראשונה שרצה הגרא"י קוק ז"ל להתיר שמן שומשומין בפסח בתנאים מסויימים, ועיקר שימוש השומשום הוא לאכילה כמות שהוא או בפזיזר על מאפה או כממתק או כ"טחינה", וע"כ מי שרוצה להקל ולא להפריש בזמן הזה משומשום של חו"ל ולאוכלו כממתק או בצורה אחרת, יש להקל. אבל אם עושים ממנו טחינה או שמן יש להפריש.

וכיום היתה בעיה אם יפרישו בארץ משמן סויה הבא לארץ כפרי סויה וכאן מעבדים אותו לשמן. ולמעשה צריכים להפריש בלי ברכה, וכן מחיטים המנובאים לארץ או שעורה המיועדת לבירה, ועיין לארה"ח עמוד 216 בענין השכר שעושים מתאנים אם צריכים להפריש תרו"מ.

מנהג קדמון היה בירושלים שכל ליל שני של ר"ה היה אדם מיוחד יושב בפתח ביהכ"ל ומחלק לכל אחד שני זיתים כבושים, כדי שיברכו בקידוש שהחיינו ויכוונו על הזיתים הללו. דעת הבא"ח לא כך. היינו שאין צורך לחזר אחר פרי או בגד חדש. והערת להם שכיון שהיום לא ניכר בין ישן לחדש - אין מברכים שהחיינו ואעפ"כ יש היכר בין זית כבוש מבית חרושת לזית כבוש בבית שניכר אם הוא חדש. והקונה מגוי זית ועושהו כבוש - חייב בתרו"מ עם ברכה.

שנת שמיטה לענין תרו"מ

בשנה זו שנת שמיטה הקונה פירות צריך לברר ולבדוק מהיכן נלקחו, האם מגוי, מא"י, אוצר ב"ד, היתר מכירה, כי על כל סוג וסוג של פרי יש לו הלכות שונות.

הרמב"ם כותב ששמיטה אין בה לא תרומות ולא מעשרות וז"ל הלכות מתנות עניים פ"ו הלכה ב' - ד' :

סדר תרומות ומעשרות: אחר שקוצר הזרע מן הארץ ואוסף פרי העץ ותיגמר מלאכתו מירוח ומפריש ממנו אחד מן החמישים תרומה, ואחר כך מעשר ונותן ללוי, והלוי מוציא מזה מעשר מן המעשר, ואחר כך מעשר שני או עני. "שנת השמיטה כולה הפקר ואין בה לא תרומה ולא מעשרות כלל, לא ראשון לא שני, ולא מעשר עני. ובחו"ל שאין שמיטת קרקע מפרישים בארץ מצרים ובעמון ומואב מעשר ראשון ומעשר עני, מפני שארצות אלה קרובות לארץ ישראל כדי שיהיו עניי ישראל נסמכים עליה בשביעית. והל"מ שיהיו מפרישים בארץ עמון ומואב מעשר עני בשביעית" רמב"ם שם הלכה ה'.

אומר הכסף משנה: כל חיוב מעשר בעמון ומואב ומצרים זה מדברי חכמים, א"כ כיצד זה הרמב"ם אומר שזה הל"מ? ומתוך שזה "כמו הלכה למשה מסיני".

אבל אומר אה"ח בספרו 'ראשון לציון' על מס' חגיגה דף ג': הל"מ נתנה כוח לחכמים שיחייבו להוציא מעשרות מעמון ומואב ומצרים. ומש"כ הכסף משנה זה לא הלכה אלא כהלכה קשה לומר דבר זה.

האחרונים מביאים כמה מקומות שהרמב"ם כותב הלכה למשה מסיני וזה בכלל לא שייך להל"מ, אלא שנתקבל המנהג הזה כמו הל"מ.

מדוע אין בשמיטה תרו"מ?

אומר הרדב"ז: לפי שכל הפירות הפקר הו, "שנת השמיטה אפקעתא דמלכא שיהא הכל הפקר, והכי איתא בכמה דוכתי". ז"א מדין פירות הפקר תמיד פטורים ממעשר.

אולם כותב הכס"מ שם שהמקור לזה הוא "ספרי פרשת ראה". וגם בשו"ע

של ישראל. לפי זה אומר שעה"מ שגם כן בממרח בשביל ישראל נחשב כאילו עושה ישראל בעצמו, אם הוא שכיר ועיין למחנ"א הלכות שלוחין סי' י"א.

כיצד נתפשט המנהג בהרמב"ם

עוד מביא ה'כסף משנה' שם בסוף הדברים "והמנהג הפשוט בכל ארץ ישראל כדברי רבנו ומימינו לא שמענו פוצה פה לחלוק על זה. ועתה קם חכם אחד ונראה לו שהוא מתחסד בעשותו הפך המנהג". ועל כך אומר, שאין זה חסידות. ואומר שם שאפילו הריב"א לא רצה לשנות ולחלוק על דעת הרמב"ם. ולבסוף אומר "אחר כך נתפשטו הדברים עד שהוצרכו חכמי העיר לתקן ונתקבצו חכמי כולם וגזרו גזירת נח"ש שעוד כל ימי עולם לא יעשר אדם לקוח מן הגוי אלא כמו שנהגו עד עתה על פי רבינו". כלומר שעשו תקנה שהקונה מגוי תפוחים לא צריך לעשר, אבל אם קונה ממנו זיתים שהמירוח ע"י כבישה שעושה ישראל, צריך לעשר אותם ועיין לארץ החיים דף 206 מה שהאריך בזה.

מתנות ללוי בימינו

בטור מביא שאדם הלוקח מגוי והיהודי ממרח - אינו נותן את המעשר ללוי. אותו הדבר אם קונה דמאי לא נותן להם, שיכול לומר להם באתי מכח שאין אתם יכולים לקבל, וע"כ מכור לכהן את תרומת מעשר ועיין לתפארת ישראל דמאי פ"א משנה א' משם רעק"א שמקשה על הטור וכו' ועיין לפ"ת ס"ק ב'. היום אין שום אפשרות לתת לכהן שיהנה מהתרומה רק שמן, שכל הדברים לא יכול לאוכלם שהוא טמא, רק שמן אם הוא רוצה יכול לתת לו להדלקה לנרות שבת, וכדומה. ואומרים כמה מהאחרונים שהיום יכולים תמיד לומר לכהן וללוי מי אמר שאתה כהן, לוי, ועל סמך זה לא יתן להם תרו"מ וכו'. ואמרנו כבר פעם שאם מפריש את הטבל, חייב לתת ללוי או לקנות ממנו, ולא יכול לטעון נגד חזקת כהן או לוי, אלא יכול לומר לו הלוי מה אכפת לך, הרי בעולם יש בודאי לוי אחד, ואתה חייב לתת לו את זה וזה לא שלך, ובידך זה גזל, אני קים לי שכהן או לוי אני. וע"כ אתה מחוייב להוציא את זה מידך.

מה מפרישים?

אומר המב"יט: "אני כל חיי רציתי להפריש תרומות ומעשרות ולא זכית... זה היה בתקופה של האר"י והשו"ע שכל החקלאים היו גויים ורציתי לזכות, ועלה על דעתי שאני אקנה ענבים ואעשה מהם יין שזה גמר מלאכתם ואפריש עם ברכה. שאלתי את הגוי: אתה מוכר ענבים? ואמר לי: יש יהודים שעושים יין, א"כ הוא כבר מירח אותו בשביל היין. אח"כ אמרתי להוציא מזיתים, והסתפקתי בגמר מלאכה או לא, מפני שאני סובר כדעת המב"יט "שאם הגוי זרע באר"י זה שייך לעם ישראל, והפרשתי ללא ברכה ועיין לשו"ת המב"יט ח"ג סי' ס"ח ובח"י סי' קצ"ז שבאילן ובירק שנגמרה מלאכתן ע"י ישראל לא צריך לעשר, והאריך עליו הברכ"י סי' של"א ס"ק ד', ושו"ת רבנו בצלאל אשכנזי סי' ב', וכתב המב"יט ח"ב סי' קצ"ו, קצ"ז ואני מחפש על מעט יין של כרם ישראל לברך עליו על הפרשת תרו"מ. והוסיף בח"י סי' ש"ח שנתמרח על דינו אנתנו מפרישים בלא ברכה, ועיין לאה"ח עמוד 217 - 216.

אומר הרב ברכ"י: ואנתנו נהגנו להפריש מזיתים עם ברכה. הרב ספר חרדים אומר: גם תורמוס שהוא מר כלענה מפרישים ממנו מעשר אם היה גמר מלאכה ע"י ישראל.

בזמנם היה שמן זית או שמן שומשומין, והשומשום זרע בשביל שמן. אם יהודי לקח שומשום ועשה מזה שמן מפריש מזה תרו"מ.

עיין בשו"ת רבנו בצלאל אשכנזי סי' ב', ויש שלא מפרישים ממנו תרו"מ אפילו אם גמר מלאכה היה ע"י ישראל ועל זה ערער שדינו כדן שמן זית. ועין לברכ"י ס"ק י"ט וס"ק כ', ועיין לישכיל עבדי ח"ו סי' י"ד פרק יו"ד, בענין שמן השומשומין, וכתב שם שהאר"י הקדוש בשעה"מ פלש וילך כתב שלא לאכול שומשומין כמות שהם בשום אופן עד שיוצא מהם מעשר וכו' לפי שגמר מלאכתן הוא שמוציאין ממנו שמן. וע"כ אכילת שומשומין כמות שהם הוא עושה גמר מלאכה. וכתב שם השואל ששמע שגם החזו"א

קול צופיך

מנן הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

קרה- תשס"א - מאת מנן הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

הביא תפוח עץ קטנים ולא מבושלים והגמר מלאכה על ידי ישראל, אם יהודי קנה זיתים של גויים מאר"י וכבש אותם אין בהם דין קדו"ש אבל יש בהם דין תרו"מ."

אומר המב"ט: אין קנין לעכו"ם להפקיע דין קדו"ש, והתפוח עץ הזה יש בו דין קדו"ש, ומכיון שיש בהם קדו"ש אין תרו"מ.

ועיין באבקת רוכל סי' כ"ב וסי' כ"ג, דברי המב"ט בחי"א סי' י"א ושם בסי' כ"א וסי' רי"ז וסי' של"ו ובחי"ג סי' מ"ה, ועיין באורך בברכ"י שם אם נכון הדבר שמרן הבי"י חזר בו, והאריך להוכיח שלא חזר בו. ועיין לארה"ח עמוד 214 וידוע שאחת הסיבות שהגר"א לא עלה לאר"י כי דעתו היתה כדעת המב"ט שיש קדושה בפירות עכו"ם שגדלו באר"י ואין צורך להפריש תרו"מ, ולדעתו אסור להפריש משום הפסד פירות שביעית. ומרן דעתו לחייב להפריש, וע"כ לא רצה לנהוג באר"י נגד מרן ב"י.

ולמעשה מרן פסק בפירות גוי וגמר מלאכה ע"י ישראל מפריש מעשר "עניי". ויש חולקים וסוברים מעשר שני, ויש סוברים מעשר עני ושני, עיין פאת השולחן סי' כ"ג, חזו"א סי' ט' אות ט', משפט כהן סי' פ"ו, רדב"ז ח"ה ב' אלפים רכ"א.

ולמעשה בירושלים סוברים כולם גם הספרדים והאשכנזים כדעת הבי"י שאין קדושה בפירות גוי ובבני-ברק חוששין האשכנזים לדעת המב"ט."

ד.

שמור - הם פירות שעשו בהם כל מלאכות דאורייתא בשמיטה. יש מי שאומר שמור אסור כי בזה הוא מחזיק ביד עוברי עבירה. הרב שארית יוסף אומר: לפסוק כדעת רש"י ותוס' וזה מחלוקת וכיום זה דרבנן, ועוד, התורה הפקירה פירות אלה והאדם אינו יכול להפקיע מידי התורה שאמרה "ויתרם תאכל חיית השדה". רוב הפוסקים אומרים ששמור מותר לאכול אלא שצריך לשמור קדושת שביעית. ויש מי שאומר: מכיון שיש חולקים ואומרים שאסור לאכול את זה, חייב בתרו"מ כי זה לא אפקעתא דמלכא, ויפריש לחומרא.

ה.

היתר מכירה - יש מי שאומר: שחייבים אף בתרו"מ בלי ברכה. ויש שסובר רק אם הגמר מלאכה היה ע"י ישראל יש חיוב להפריש בלי ברכה. וע"כ אדם הקונה בשוק יקנה את הפירות בהבלעה או בצ'ק, או בלי משקל ואז אין דין קדו"ש במעות אבל בפירות עדיין נשאר דין קדו"ש. וכל זה מאוצר בי"ד או פירות "שמור" או פירות ישראל שהפקיר ואעפ"כ מוכר, ובשמור ובהיתר מכירה יפריש תרו"מ בלי ברכה, וכן בגמר מלאכה מפירות חו"ל.

זיצויות את ברכת

"זיצויות את ברכת" אומר האוה"ח הקדוש: שכד הקמח לא יחסר וצפחת השמן לא תכלה, ומה שיש לאדם יהיה בו ברכה ולא יגמר. אנחנו מצפים למשיח בכדי להקים שכינתא מעפרא, גאולה שלימה ואמיתית. ואיננו סומכים על שום אדם אלא רק על הקב"ה, ישראל בטח בה' עזרם ומגינם הוא. ויה"ר שהקב"ה יציל אותנו מכל אויב ואורב וישמיד את כל אויבנו תחתינו.

וכמו שהתפילות של יהושע בן נון של 'עלינו לשבח' הצילו את עם ישראל והחומה נפלה, כך כל החומות שבתוך עם ישראל וכל החומות שרוצים לעשות בינינו לבין הגויים יפלו כי כל ארץ ישראל שייכת לנו, בעגלא ובזמן קרוב ואמרנו אמן.

*רוצים לקבל קול צופיך באמייל כל שבוע !!

שלחו לנו בבקשה באמייל ל- webmaster@harav.org

יו"ד סי' של"א סעי' י"ט "שנת השמיטה כולה הפקר ואין בה לא תרומה ולא מעשרות כלל". וצ"ע באר הגולה מקור לדברי השו"ע "ספרי פרשת ראה". וכן הגאון שם הביא מקור מספרי פרשת ראה ופרשת תבא, ועוד מקורות שם ס"ק נ"ו וכן כתב רש"י על מסכת ר"ה דף ט"ו ע"א ד"ה 'אמר ליה אביי באמצע הדיבור: "דאי לאו דשביעית נהגה בה לא הוי מפטרא דהפקרא דשביעית פטר לה ממעשר כדתניא במכילתא ואכלו אביוני עמך ויתרם תאכל חיית השדה, מה חיה אוכלת ופטורה מן המעשר אף אדם פטור", עכ"ל. היינו שגם הוא לומד מפסוק ולא מסתפק בכלל שכל הפקר פטור ממעשר.

וכן כתבו התוס' בנדרים דף מ"ד ע"ב ד"ה המפקיר כרמו ולמחר השכים ובצרו חייב בפרט ובעוללות וכו' ופטור מן המעשר דכתיב ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך, יצא זה שידו וידך שווים, ובשביעית נמי דרשינן דפטור מן המעשר דכתיב ואכלו אביוני עמך ויתרם תאכל חיית השדה, מה חיה אוכלת ופטור, אף אדם אוכל ופטור, "ואיכא למימר תרוויהו צריכיי, עכ"ל. היינו שתוס' הרגישו בקושיה מדוע צריכים שני מקורות לדין שביעית שפטורה ממעשר א. מדין הפקר ב. מהפסוק, ומתמצים שצריכים שני מקורות והם לא הסבירו מה הטעם. ויתכן שזה תלוי במחלוקת בין המב"ט למר"ן אם אדם חייב להפקיר את אדמתו או שזה אפקעתא דמלכא. אם לא אפקעתא דמלכא - פטור ממעשרות, ואם אדם חייב להפקיר את האדמה ולא הפקיר - חייב במעשרות וזה קושיה שמקשה הבי"י על המב"ט.

אומר הרמ"א ביו"ד משם הבי"י, וכן מביא ה'כפתור ופרח' משם הבי"י: כתוב בשו"ע סי' של"א סעי' י"ט "שנת השמיטה כולה הפקר ואין בה לא תרומות ולא מעשרות כלל. ובחו"ל שאין בה שמיטת קרקע מפרישים בשנת שמיטה בארץ מצרים ועמון ומואב מעשר ראשון ומעשר עני השו"ע לא כתב הל"מ ובארץ שער מפרישים בה מעשר שני כמו ברוב השנים ושנת השמיטה אמיתית שהיתה השי"ג.

הגה: וי"א אם עכו"ם מכר פירות בשביעית לישראל וגמר מלאכתו ביד ישראל חייבים בתרומה ומעשר, ומפריש מעשר עני כדון עמון ומואב", היינו אם קנה למשל זיתים ירוקים מגוי, ויהודי כבש אותם חייב להפריש תרומות ומעשרות, כמו שכתבנו לעיל, אבל מעשר יהא מעשר עני. ומה שכתב הרמב"ם שאין תרו"מ ולא מעשר ראשון ועני, זה על פירות של יהודי שגמר מלאכה אצל ישראל. ולא על פירות גוי שנגמרה המלאכה ע"י ישראל.

א"כ בשמיטה ישנה אפשרות לחיוב בתרו"מ.

הלכה למעשה, פירות או ירקות

א.

מאוצר בית דין כל עוד שהאוצר בידי ב"י הם צריכים לפקח שלא ימכרו ביוקר - יש בהם דין קדושת שביעית, ואין בהם דין תרומות ומעשרות. אבל יש בהם דין ביעור.

ב.

של גויים ממש הבאים מחו"ל לארץ - אין בהם דין שמיטה ולא דין של תרו"מ. הרמב"ם אומר שאסור למוכרם במשקל ולא במידה עד שיהא פרי המשונה במראיתו, פ"ו הלכה ה' מהלכות שמיטה, וז"ל: " פירות חו"ל שנכנסו לארץ לא יהיו נמכרים במידה או במשקל או במנין אלא כפירות הארץ אכסרה, ואם היו ניכרים שהם מחו"ל מותר". היינו שהם משונים במראיתו. אבל אם נגמרה מלאכתם בארץ ישראל - חייבים להפריש מהם תרו"מ. ויש בהם תרו"מ מדבריהם, כמו שאומר הרמב"ם בהלכות תרומה פ"א הלכה כ"ב.

ג.

של גויים בארץ ישראל - אומר השו"ע: "אין בו דין קדושת שביעית, ואם

